

Budgetunderlag för åren 2025 – 2027 Statens centrum för arkitektur och design

Dnr. AM2024-43

Statens centrum för arkitektur och design (ArkDes) överlämnar härmed budgetunderlag för åren 2025 – 2027 enligt förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag.

Verksamhetens inriktning och målsättning

ArkDes arbetar med ett stort utvecklingsarbete som består av tre olika delar.

- Vi vill skapa en arbetsplats där medarbetarna trivs och är stolta över att jobba.
- Vi vill vara en mötesplats dit alla vill komma, eftersom vi ger våra besökare tillgång till kreativitet och nya tankar genom att möta dem och tänka tillsammans.
- Vi vill bidra till samhällets utveckling inom arkitektur och design.

Den övergripande visionen och målsättningen är att nå ArkDes fulla potential genom att tillvarata museets möjligheter att ge besökarna och användarna största möjliga nytta av vår verksamhet. Genom myndighetens kombination av museiuppdrag, mötesplatsuppdrag och uppdrag inom gestaltad livsmiljö är ArkDes det enda museet som kan bidra till en god stads- och samhällsplanering och därmed till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön. ArkDes unika koppling mellan de historiska museala samlingarna och ett hållbart framtida samhälle gör ArkDes till en stark samhällsaktör.

Under 2023 stängde ArkDes de publika ytorna för att utveckla en ny samlingsutställning och tydliggöra mötesplatsuppdraget. Det nya museet kommer att bestå av fem platser som kompletterar varandra. Hjärtat är samlingsutställningen där unika, och aldrig tidigare visade, föremål kommer att ställas ut. ArkDes intendent kommer i sitt publika arbete att upptäcka samlingarna tillsammans med museets besökare och ge dem tillgång till den kreativitet som ligger i designprocessen, så att besökarna själva kan upptäcka vad de kan skapa, göra och bidra med. Utifrån denna dolda kulturskatt upptäcks Sveriges arkitekturhistoria på ett nytt och personligt sätt.

En mötesplats - Torget, som även är en yta för tillfälliga utställningar - en ny entré med en inbjudande portal, en ny pedagogik och ett nytt sätt att möta våra besökare samt en uppdaterad grafisk profil och webbplats utgör alla delar av den nya besöksupplevelsen. I juni 2024 kommer museet att öppna med fri entré och fria skolvisningar som ett led i att tillgängliggöra verksamheten, nå nya målgrupper och främja mötesplatsuppdraget.

Ekonomiska och interna förutsättningar

Under 2023 stängde ArkDes för besökare för att utveckla det publika erbjudande på Skeppsholmen, och samtidigt ställa om verksamheten till att bättre rymmas inom de givna ekonomiska ramarna. Budgeten för utvecklingen av de fem platserna är fördelad på anslag under 2022, 2023 och 2024, investeringsbudget samt hyrestillägg med anledning av hyresgästpassningar av hyresvärden Statens fastighetsverk. Investeringarna i slutet av 2024 kommer enligt plan att gå upp till 13,4 mkr. Kostnaderna för hyresgästpassningarna förväntas att gälla från och med 2025 och beräknas till ca 500 000 tkr per år. De ökade investeringarna i verksamheten tillsammans med en omställning mot en mer hållbar utställningsmiljö medför att museet under perioden 2025-2027 kommer att producera färre nya och kostsamma utställningar och istället fokusera på återbruk av de utställningsmöbler som produceras under 2024. Med en tydlig prioritering med besökaren i fokus budgeterar vi för att under en rad år rymma utvecklingen inom befintlig budget. Det finns dock en oförutsägbar risk i och med den ökade inflationen vilket medför ökade indexuppräknningar av pågående hyresavtal. 2023 hade ArkDes ökade kostnader för fastighetsrelaterade frågor, inklusive hyra, städ, säkerhet och el, med drygt 4,5 mkr. För en myndighet i ArkDes storlek är det således av avgörande betydelse att fastighetsvärden Statens fastighetsverk inte ökar hyrorna ytterligare. För att klara de ökade utgifterna effektiviserar myndigheten och drar ner inom möjliga områden.

Som svar på Statskontorets myndighetsanalys av Statens centrum för arkitektur och design (2023:9) har ArkDes i 2023 års årsredovisning tydligare redovisat hur myndigheten fördelat medlen från anslag 1:4 *Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet* som tilldelas myndigheten för att möjliggöra en forskningsfunktion för gestaltad livsmiljö samt medel för digitalisering av kulturarv och utveckling av digitala tjänster. Från och med 2024 planeras verksamhet som går mot uppdragen i *Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet* i flera enheter och anslaget budgeteras tydligt i hela verksamheten för att tydliggöra att arbetet är gemensamt för hela organisationen. Genom myndighetens arbete med verksamhetsplanering och budgetläggning bryts uppgifter och mål ner till aktiviteter i verksamheten med återkommande riskanalyser av de ekonomiska förutsättningarna.

ArkDes som nav för praktisk forskning

En bärande tanke med ArkDes forskarmiljö utgår från ArkDes unika förutsättningar där samlingar, bibliotek, det publika mötet och forskningens två ben, den samlingsrelaterade och den praktiska forskningen, kan samverka till en dynamisk helhet. ArkDes har byggt in, och fullt ut implementerat, uppdraget för gestaltad livsmiljö i organisationen för att tydligt forma en verksamhet som till lika delar är ett museum för arkitektur och design som ett centrum för gestaltad livsmiljö. Nu, när organisationen är stadig och har funnit sin form samt utvecklat båda sina forskningsben står myndigheten redo och till förfogande att nyttjas än mer effektivt.

ArkDes äskar härmed om medel för ökade resurser från fem till tio miljoner per år för 1:4 *Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet* för att komplettera ord med handling och utöka verksamheten till att bli ett nav för praktisk forskning för att stödja utvecklingen av ett hållbart samhälle med väl gestaltade livsmiljöer.

Det stora samhällsutmaningarna kopplat till den gröna omställningen har placerat arkitektur och design i en central position. Exempelvis har EU lanserat The New European Bauhaus som ett direkt svar på EU:s Green Deal. Som medlem i Rådet för hållbara städer arbetar ArkDes nära de stora forskningsfinansiärerna, Formas och Vinnova och leder arbetet där designprocesser står i centrum.

Genom tematisk och utforskande praktisk forskning kan ny kunskap inom gestaltad livsmiljö utvecklas, omsättas och bidra till att uppfylla nationella mål som FN:s globala mål för hållbar utveckling i Agenda 2030 och inom New Urban Agenda. Likaså kan arbetet på EU-nivå inom initiativet New European Bauhaus omsättas konkret i en lokal svensk kontext.

Genom ArkDes genomförda och pågående projekt – såsom exempelvis *Street Moves* och samarbetet inom Rådet för hållbara städer med *Visioner* – har myndigheten etablerat sig som ett nav för praktisk forskning inom arkitektur och design. ArkDes vill fortsatt verka som förstärkt center för praktisk forskning och innovation inom arkitektur, form och design. För att kunna vidareutveckla arbetet med gestaltade livsmiljöer utifrån samtliga hållbarhetsperspektiv måste metodutveckling kring gestaltad livsmiljö-frågorna intensifieras, dels med områdets aktörer i bred bemärkelse, bland annat genom noder och nätverksnoderna, dels med allmänheten. ArkDes hanterar redan nu processer med ett stort antal aktörer och en hög nivå av komplexitet, vilket gör ArkDes till en attraktiv samarbetspart. En förstärkning av medel leder till att ArkDes ytterligare kan utöka sin personalstyrka och genom detta verka som en allt mer stabil och central part i samverkansprojekt. Med förstärkning ges ytterligare möjlighet att långsiktigt arbeta med processer, utvärdering, kunskapsöverföring, skapa samarbeten och alstra nya projekt som bidrar med större nytta för samhället.

Fortsatt digitalisering

ArkDes ser fortsatta medel till digitalisering som en förutsättning för att kunna arbeta vidare med frågorna kring samlingsförvaltning. Utan digital registrering förhindras både medarbetarnas och allmänhetens tillgång till samlingarna. Samlingarnas spårbarhet, tillgänglighet och basregistrering är förutsättningar för contextualisering och beforskning vilket i sin tur är förutsättningar för en rik och givande museiverksamhet i form av utställningar, pedagogisk verksamhet, publikationer och digital förmedling. ArkDes ser mycket positivt på det tillskott på 2 mkr för 2024 och vidare år för att också ur beredskapssynpunkt trygga samlingarnas fortlevnad.

ArkDes ser arbetet inom Centralmuseernas samarbetsråd (CMS) och den gemensamma visionen för museernas digitalisering som en viktig utgångspunkt för myndighetens eget arbete. Mot denna bakgrund deltar ArkDes personal i styrgrupp, expertgrupp, som testbädd och som deltagare i utbildning i centralmuseernas och Riksantikvarieämbetets gemensamma och fleråriga satsning på digital kompetensutveckling som beviljats medel från Sveriges ESF-råd.

Långsiktiga prioriteringar

ArkDes står infrastrukturmässigt inför två stora frågor. Dels den eftersläpade samlingsförvaltningen där endast cirka fem procent (458 604 poster) av samlingens cirka fyra miljoner samlingsobjekt är registrerade, dels de stora frågor som är förknippade med fastighetsförvaltningen av byggnaden på Skeppsholmen. Utmaningarna i dessa två frågor rör sig båda kring bristen på långsiktighet.

Det finns en eftersläpning i katalogisering, digitalisering, inventering, förvaring och magasinering av samlingarna. ArkDes har under en längre tid letat nya magasin för samlingarna men arbetet stoppas upp på grund av bristen på adekvata, gemensamma och långsiktiga nationella processer kring samlingsförvaltning. Ingen av de magasinbyggnader myndigheten tittat på lever upp till internationella standarder på området och ArkDes ser en stor brist i att Sverige inte kommit längre i gemensamma lösningar kring långsiktigt bevarande av det materiella kulturarvet. ArkDes har tagit stora steg framåt inom samtliga områden för samlingsförvaltning med ny kompetens, beslutade policies och ett stort antal inventerade och katalogiserade samlingsobjekt. (se vidare ArkDes årsredovisning för 2023, dnr. AM2024-18).

I december 2024 löper nuvarande kontakt, med en av de verksamheter där ArkDes förvarar sina samlingar, ut. ArkDes kommer därför att behöva genomföra en samlingsflytt till magasin som inte är utformade eller anpassade till magasinering av museisamlingar. Det blir första steget på en tvingande kedja av magasinflyttar. Bristen på nationell adekvat hantering av frågor kring samlingsförvaltning utgör en fara och en stor risk i bevarandet av vårt gemensamma kulturarv. ArkDes ser därför positivt på Regeringens uppdrag till Riksantikvarieämbetet att analysera förutsättningarna för museisektorns föremålsförvaring och lämna förslag till en långsiktig lösning för förvaring av museisamlingar som även ser till beredskapsarbetets krav på säkerhet.

Den långsiktiga förvaltningen av våra kulturhistoriska byggnader utgör den andra stora infrastrukturella frågan för ArkDes. I och med det stora arbetet med en ny samlingsutställning och en ny museimiljö behöver ArkDes göra stora investeringar i museibygnaden för att anpassa den till att skapa goda besöksflöden, se till att samlingarna går att ställa ut i en god miljö för bevarande och bygga in bra från- och tillgänglighet. Arbetet försvåras av att fastighetsvärdens fokusområde ligger på själva byggnaden medan museet som hyresgäst fokuserar på den verksamhet som man bedriver och vill bedriva i fastigheten. Arbetet behöver trots dessa motstridiga målsättningar bedrivas i konsensus samtidigt som gränsdragningslistor behöver respekteras. Arbetet utmanas även av bristfällig dialog, bristande kunskap om varandras verksamhet och bristfällig förståelse för tidplaner, ansvarsområden och tidigare avtalade åtaganden. ArkDes ser tydligt att dessa frågor behöver adresseras i ett större sammanhang och att de statliga aktörerna behöver bli bättre på att gemensamt arbeta med dem. Centralmuseerna har träffat företrädare för Statens fastighetsverk och ser behov av att på ett strukturerat sätt föra fortsatt dialog för att utveckla lokalförsörjningen för de museilokaler som Statens fastighetsverk förvaltar på ett mer effektivt sätt utifrån medborgarnas perspektiv och verksamheternas behov av utveckling.

1. Verksamhetens finansiering

Tabell 1 Översikt över verksamhetens finansiering (tkr)

	2023	2024	2025	2026	2027
	Utfall	Prognos	Beräkn.	Beräkn.	Beräkn.
Anslag, Utgiftsområde 17					
- anslag 1:4 Ramanslag Forskning- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet ap.1 Statens centrum för arkitektur och design	4 999	5 000	5 000	5 000	5 000
- anslag 8:1 Ramanslag Centrala museer: Myndigheter, ap. 7 Statens centrum för arkitektur och design	66 639	67 690	67 690	67 690	67 690
Summa anslag	71 639	72 690	72 690	72 690	72 690
Avgiftsintäkter som disponeras					
Verksamhet med full kostnads- täckning.	595	0	0	0	0
Övrig avgiftsbelagd verksamhet ¹	4 037	1 515	2 000	2 000	2 000
Summa avgiftsintäkter	4 632	1 515	2 000	2 000	2 000
Övriga intäkter som disponeras					
Bidragsintäkter	1 881	4 440	4 500	1 600	1 000
Finansiella intäkter	120	120	120	120	120
Övriga intäkter	61	50	50	50	50
Summa övriga intäkter	2 062	4 610	4 670	1 770	1 170
Summa finansiering	78 333	78 815	79 360	76 460	75 860

¹ Intäkter av Övrig avgiftsbelagd verksamhet minskar enl. plan efter 2023 då museet återgår till fritt inträde och därmed inte tar ut entréavgifter. Beloppen i tabellen är angivna i 2024 år prisnivå.

Kreditutrymme på räntekonto i riksgälden

ArkDes föreslår ett kreditutrymme på räntekontot i riksgälden på 10 000 tkr (oförändrat jämfört med 2024) under de år budgetunderlaget avser.

Anslagskredit på ramanslag

Anslag UO 17 1:4 ap.1. ArkDes föreslår att ingen anslagskredit finns tillgänglig (oförändrat jämfört med 2024) under de år budgetunderlaget avser.

Anslag UO 17 8:1 ap.7. ArkDes föreslår en anslagskredit på 3 % (oförändrat jämför med 2024) under de år budgetunderlaget avser.

2. Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2 Avgiftsbelagd verksamhet (tkr)

	2023	2024	2025	2026	2027
	Utfall	Budget	Beräkn.	Beräkn.	Beräkn.
Verksamhet med full kostnadstäckning					
Ingående +/-	0	0	0	0	0
Intäkter	595	0	0	0	0
Kostnader	595	0	0	0	0
Resultat	0	0	0	0	0
Ack +/- utgående	0	0	0	0	0
Övrig avgiftsbelagd verksamhet					
Ingående +/-	0	0	0	0	0
Intäkter	4 037	1 515	2 000	2 000	2 000
Kostnader	0	0	0	0	0
Resultat	0	0	0	0	0
Ack +/- utgående	0	0	0	0	0
Totalt resultat	0	0	0	0	0
Totalt Ack +/- utgående	0	0	0	0	0

Intäkter av Övrig avgiftsbelagd verksamhet minskar enl. plan efter 2023 då museet återgår till fritt inträde och därmed inte tar ut entréavgifter.

3. Verksamhetsinvesteringar och låneram

Tabell 3 Verksamhetsinvesteringar (tkr)

	2023	2024	2025	2026	2027
	Utfall	Prognos	Beräkn.	Beräkn.	Beräkn.
Immateriella investeringar:					
Datasystem, rättigheter m.m.	1 290	780			
Materiella investeringar:					
Maskiner, inventarier, installationer	91	510	1 000	1 000	1 000
Byggnader, mark, annan fast egendom					
Övriga verksamhetsinvesteringar	3 303	4 392			
Summa Verksamhetsinvesteringar	4 684	5 682	1 000	1 000	1 000
Finansiering:					
Lån i Riksgäldskontoret (2 kap. 1 § kapitalförsörjningsförordningen)	4 684	5 682	1 000	1 000	1 000
Bidrag (2 kap. 3 § kapitalförsörjningsförordningen)					
Finansiell leasing (2 kap. 5 § kapitalförsörjningsförordningen)					
Lån i Riksgäldskontoret (2 kap. 1 § kapitalförsörjningsförordningen)					
Summa finansiering	4 684	5 682	1 000	1 000	1 000

Datasystem, rättigheter m.m. avser utveckling av ny hemsida samt ny grafisk form/profil för ArkDes.

Övriga verksamhetsinvesteringar avser i huvudsak förbättringsutgifter på annans fastighet i form av förbättrade förutsättningarna i fastigheten för såväl kommande samlingsutställning som för framtida utställningar.

Tabell 4 Låneram och räntor för verksamhetsinvesteringar (tkr)

	2023	2024	2025	2026	2027
	Utfall	Prognos	Beräkn.	Beräkn.	Beräkn.
IB lån i Riksgäldskontoret	2 610	9 431	13 440	11 992	10 356
Beräknad nyupplåning	7 826	5 682	1 000	1 000	1 000
<i>varav för investering i immateriella anl. tillgångar</i>	<i>1 290</i>	<i>780</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Beräknad amortering	1 005	1 673	2 448	2 636	2 309
UB lån i Riksgäldskontoret	9 431	13 440	11 992	10 356	9 047
Beslutad/föreslagen låneram	15 000	15 000	15 000	15 000	15 000
Beräknad ränteutgift ¹	168	457	509	447	388
Summa amorteringar och ränteutgifter	1 173	2 130	2 957	3 083	2 697

Finansiering av amorteringar & ränteutgifter

Utgiftsområde 17

- anslag 8:1 Ramanslag Centrala museer: Myndigheter ap. 7
Statens centrum för arkitektur och design

Övrig finansiering

Summa finansiering	1 173	2 130	2 957	3 083	2 697
---------------------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------

¹ Ränteutgifterna utgår ifrån ArkDes uppskattning av reporäntan (årsgenomsnitt) på 4 % under den period budgetunderlaget avser.